

Přepis cizích jmen do informačních systémů České republiky

Úvod

Předkládaný příspěvek pojednává o některých problémech spojených s přepisem jmen a příjmení¹⁾ z cizozemských veřejných listin do informačních systémů veřejné správy České republiky. Informačními systémy veřejné správy se tu rozumí informační systémy, na něž se vztahuje zákon o informačních systémech veřejné správy²⁾. Stěžejními informačními systémy veřejné správy jsou základní registry³⁾. Jméno a příjmení jsou referenčními údaji základního registru obyvatel⁴⁾, což v podstatě znamená presumpci správnosti údajů o jménech vedených v registru obyvatel oproti údajům o jménech téže fyzické osoby, jsou-li tyto údaje vedeny v dalších dvou základních registrech⁵⁾ a v agendových informačních systémech⁶⁾. Stranou ponechme případy, kdy jsou jména z cizozemských veřejných listin zapsána v některých informačních systémech veřejné správy dříve než v základním registru obyvatel,⁷⁾ a soustředme se na zápis jmen do základního registru obyvatel.

Údaje o jménech občanů České republiky se do základního registru obyvatel zapisují prostřednictvím informačního systému evidence obyvatel,⁸⁾ jehož

¹⁾ Podle § 77 odst. 1 občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů) je jménem člověka jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náležejí. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“) jménem rozumí osobní jméno podle občanského zákoníku (§ 61 odst. 2 zákona o matrikách). Terminologii „jméno“ a „příjmení“ podle zákona o matrikách používají i další předpisy správního práva. V dalším textu je pro jméno a příjmení užit zpravidla souhrnný termín „jméno“, případně „jména“, zatímco pro jméno ve smyslu správního práva termín „osobní jméno“ podle občanského zákoníku. Pro úplnost uvedme, že v jazykovědě se termínem „osobní jména“ označují jména a příjmení lidí, „rodným jménem“ osobní jméno ve smyslu občanského zákoníku a pro příjmení se někdy užívá označení „rodové jméno“.

²⁾ Viz § 1 zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o informačních systémech“).

³⁾ Viz § 3 zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o základních registrech“).

⁴⁾ Ustanovení § 18 odst. 1 písm. a) a b) a odst. 2 zákona o základních registrech.

⁵⁾ Resp. v základním registru osob a v základním registru práv a povinností; registr územní identifikace údaje o jménu a příjmení neobsahuje.

⁶⁾ Např. v katastru nemovitostí, v živnostenském rejstříku, v registru řidičů.

⁷⁾ Např. cizinec je zapsán jako vlastník nemovitosti v informačním systému katastru nemovitostí dříve, než získá na území České republiky pobytové oprávnění. Informační systémy by měly být propojeny tak, aby případný nesoulad v údajích o jménu signalizovaly a umožnily jej odstranit. Tato problematika přesahuje však zaměření článku.

⁸⁾ Viz § 19 odst. 1 zákona o základních registrech.

správce je Ministerstvo vnitra České republiky.⁹⁾ Údaje o jménech zapisuje do informačního systému evidence obyvatel matriční úřad¹⁰⁾, údaje o jménech osob, které české státní občanství nabyly udělením nebo prohlášením, zapisuje krajský úřad.¹¹⁾ Údaje o jménech cizinců vedených v základním registru obyvatel se zapisují zejména prostřednictvím informačního systému cizinců.¹²⁾ Správce informačního systému cizinců je Policie České republiky.¹³⁾

Zapisovatelé údajů o jménech jsou zodpovědní za správnost jimi zapsaných údajů, resp. za to, že zapsané údaje jsou v souladu s údaji v dokumentech, na jejichž základě je do registru zapsali.¹⁴⁾ Zápis jmen na základě cizozemské veřejné listiny může být spojen s různými komplikacemi.¹⁵⁾

Zaměříme se na problémy, které vznikají z následujících lingvistických důvodů. Cizozemská listina je často napsána jiným typem písma než latinkou, anebo je psána latinkou, avšak s písmeny a diakritickými (rozlišovacími) znaménky, jež se v českém pravopise nevyskytují. Problémy způsobuje rovněž odlišný přepis nelatinkových písem podle pravopisných zásad, které se v jednotlivých jazycích používajících latinku liší. Přepis se řídí pravopisnými pravidly cílového jazyka tak, aby se výslovnost přepsaného jména podobala co nejvíce originálu. Přepis znaků cyrilice do informačních systémů veřejné správy České republiky je stanoven právním předpisem.¹⁶⁾

Cizozemskými veřejnými listinami, na jejichž základě jsou jména zapisována do informačních systémů a veřejných listin České republiky, jsou především cestovní doklady a matriční doklady. V cestovních dokladech vydávaných státy, které používají nelatinkové písmo, je jméno držitele dokladu zapsáno rovněž latinkou, zpravidla v přepise odpovídajícím anglickému pravopisu. Jestliže se však cizinec v České republice narodí, uzavře manželství nebo vstoupí do registrovaného partnerství, cizozemskou veřejnou listinou, z níž je jméno zapsáno do matriční knihy, není cestovní doklad, ale matriční doklad – rodné listy či oddací list rodičů dítěte, rodné listy snoubenců nebo partnerů. Tato matriční

⁹⁾ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o evidenci obyvatel“).

¹⁰⁾ Ustanovení § 4a zákona o evidenci obyvatel. Přepis jmen českých státních občanů z cizozemských veřejných listin (matričních dokladů) do informačního systému evidence obyvatel provádí zvláštní matrika, vedená Úřadem městské části Brno-střed.

¹¹⁾ Ustanovení § 3a odst. 1 zákona o evidenci obyvatel.

¹²⁾ Viz § 19 odst. 2 a 3 ve spojení s § 17 písm. b až e) zákona o základních registrech.

¹³⁾ Ustanovení § 158 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“).

¹⁴⁾ Viz § 4 odst. 2 zákona o základních registrech.

¹⁵⁾ O složitosti této problematiky svědčí i metodika Ministerstva vnitra, týkající se arabských (informace č. 7/2014), mongolských a kyrgyzských (informace č. 1/2017) a indonéských jmen (informace č. 11/2018). Ministerstvo vnitra, Občan a úřad, Občan na úřadě. Matriky – matriční úřady. Metodika na úseku matrik. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.asp>>.

¹⁶⁾ Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb. (dále jen „nařízení vlády č. 594/2006 Sb.“), příloha č. 2.

praxe vyplývá z toho, že matriční knihy jsou vedeny v českém jazyce, a má oporu i v ustanovení zákona o matrikách upravujícím presumpci správnosti údajů v matričních dokladech.¹⁷⁾ Cizozemské matriční doklady předkládají cizinci, případně rodiče narozeného dítěte, snoubenci nebo partneři, matričnímu úřadu s úředním překladem do českého jazyka¹⁸⁾. Úředním překladem do českého jazyka se rozumí překlad v souladu s pravopisnými pravidly českého jazyka provedený překladatelem podle zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích¹⁹⁾. Zápis jména cizince ze státu, který používá nelatinkové písmo, do informačního systému České republiky tak může mít odlišnou podobu, je-li proveden na základě cestovního dokladu, anebo na základě českého matričního dokladu.

Podle zákona o základních registrech se údaje o jménu a příjmení cizince zapisují v registru obyvatel v podobě uvedené latinkou v cestovním dokladu, avšak byl-li cizinci vydán matričním úřadem České republiky matriční doklad, zapisují se v podobě uvedené v matričním dokladu.²⁰⁾ Pokud byl cizínmu státnímu občanu vydán český matriční doklad, v informačním systému cizinců se evidují obě podoby jména.²¹⁾ Matriční úřad nezapisuje údaje o cizinci do informačního systému cizinců přímo, ale má vůči policii, jako správci tohoto informačního systému, oznamovací povinnost.²²⁾

Cizinci ze zemí, které používají nelatinkové písmo, vnímají podobu svého jména v dokladech vydávaných Českou republikou rozdílně. Zatímco některým vyhovuje užívat jméno a příjmení podle pravidel českého pravopisu, jiní preferují anglický přepis. Obě skupiny mají pro tuto svoji preferenci důvody, jež vyplývají z jejich životní situace. V dalším textu jsou nastíněna možná řešení, která by mohla vést ke spokojenosti obou zmíněných skupin a zohledňovat přitom rámec stávající právní úpravy.

Specifickým problémem je přepis jmen z jazyků užívajících latinku s písmeny a rozlišovacími znaménky, jež nejsou součástí znakové sady ISO 8859–2 (Latin 2) užívané v informačních systémech veřejné správy v České republice. Závazná pravidla přepisu znaků latinky do podoby zobrazované v informačních systémech veřejné správy jsou stanovena nařízením vlády č. 594/2006 Sb. v příloze č. 1.

Přepis jmen z cizozemských veřejných listin do informačních systémů České republiky je v závěru článku posuzován prizmatem judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále také „ESLP“)²³⁾ a Evropského soudního dvora, resp. později Soudního dvora Evropské unie (dále také „SDEU“)²⁴⁾.

¹⁷⁾ Viz § 58 odst. 3 zákona o matrikách.

¹⁸⁾ Viz § 57 odst. 1 zákona o matrikách.

¹⁹⁾ Zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, ve znění zákona č. 166/2020 Sb.

²⁰⁾ Viz § 19 odst. 4 zákona o základních registrech.

²¹⁾ Viz § 158 odst. 17 zákona o pobytu cizinců.

²²⁾ Viz § 158b zákona o pobytu cizinců.

²³⁾ Rozhodnutí ESLP jsou dostupná z: <<https://hudoc.echr.coe.int>>.

²⁴⁾ Rozhodnutí SDEU jsou dostupná z: <<https://curia.europa.eu>>.

Transliterace a transkripce, překlad jmen

Pro přepis jmen z jazyků psaných jiným typem písma lze použít dva základní způsoby – transliteraci a transkripci. Porovnejme jejich nejuvýstižnější definice.

Pravidla českého pravopisu definují transliteraci takto: „*Vědecká transliterace je důsledným převedením písmen jedné abecedy nebo zvukové podoby pojmového jazyka do abecedy druhé... Výhodou transliterace je, že umožňuje jednoznačný přepis do abecedy původní.*“²⁵⁾ Podle nového encyklopedického slovníku češtiny transliterace znamená: „*Převod psaného textu z jednoho typu fonografického (obvykle hláskového, ale i slabičného) písma do jiného... Transliterace by měla... umožnit z transliterované podoby jednoznačně identifikovat původní tvar zápisu.*“²⁶⁾ Transliterace se používá ve specializovaných databázích, v bibliografii, kartografii apod. Existují mezinárodní standardy transliterace vydané Mezinárodní organizací pro normalizaci ISO²⁷⁾, z nichž vycházejí národní standardy, přizpůsobené jednotlivým cílovým jazykům²⁸⁾.

Podle jazykovědkyně Miloslavy Knappové: „*Základní formou přepisu je transkripce, což je vlastně fonetický, tj. běžný přepis mluvené řeči podle výslovnosti do psané podoby.*“²⁹⁾ Wikipedie transkripci definuje takto: „*Transkripce v lingvistice představuje: 1. zápis řeči pomocí vhodných zvolených znaků tak, že východiskem je zvuková podoba jazyka, 2. přepis textu z jednoho písma do druhého.*“³⁰⁾ Transkribované podoby téhož jména se mohou v cílových jazycích psaných latinkou značně lišit.³¹⁾

Stručně lze rozdíl mezi transliterací a transkripcí shrnout tak, že transliterace se snaží zachovat psanou podobu zdrojového jazyka, zatímco transkripce jeho zvukovou podobu.

Pro určení, zda je pro přepis jmen do informačních systémů veřejné správy vhodnější transliterace nebo transkripce, je významný rozsudek Evropského soudního dvora z roku 1993, který se týkal jména řeckého státního občana

²⁵⁾ *Pravidla českého pravopisu*. Vydání 3. (s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR). Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2755-9, s. 76.

²⁶⁾ Marie Krčmová (2017): TRANSLITERACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/TRANSLITERACE>>.

²⁷⁾ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: ISO 9* [online]. c2021 [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=ISO_9&oldid=20325662>.

²⁸⁾ V České republice existuje ČSN ISO 9 (01 0185) *Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky* a ČSN ISO 843 (010145) *Konverze řeckých znaků do latinky*. Pro knihovnické účely se však používá instrukce Národní knihovny ČR, která obsahuje pravidla přepisu i některých dalších nelatinkových písem. Viz Národní knihovna České republiky, *Transliterace nelatinkových písem* [online]. [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-nelatinkovych-pisem/transliterace-nelatinkovych-pisem>>.

²⁹⁾ KNAPPOVÁ, M.: *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Vydání 2., 2008. Liberec: TAX AZ KORT, ISBN 80-238-8173-6, s. 166.

³⁰⁾ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Transkripce (lingvistika)* [online]. c2023 [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <[https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Transkripce_\(lingvistika\)&oldid=23156417](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Transkripce_(lingvistika)&oldid=23156417)>.

³¹⁾ Чайковский lze přepsat jako Čajkovskij (do češtiny), Chaikovsky (do angličtiny), Tschaikowskij (do němčiny), Tchaikovski (do francouzštiny).

usazeného ve Spolkové republice Německo za účelem samostatné výdělečné činnosti.³²⁾ Evropský soudní dvůr došel k závěru, že by se jednalo o zásah do svobody usazování³³⁾, pokud by řecký státní příslušník byl povinen používat podle německé vnitrostátní právní úpravy pravopis svého jména, odvozený od transliterace, který mění jeho výslovnost, a vystavoval by jej tak riziku, že si ho potenciální klienti mohou splést s jinými osobami.³⁴⁾

Doporučený přepis některých nelatinkových písem, založený na transkripci, je součástí Pravidel českého pravopisu, zpracovaných Ústavem pro jazyk český.³⁵⁾ Pravidla přepisu cyrilice (ruské, ukrajinské, běloruské, bulharské, makedonské a srbské), převzatá z Pravidel českého pravopisu, jsou obsažena v nařízení vlády č. 594/2006 Sb., v příloze č. 2. Vláda vydala toto nařízení z iniciativy Ministerstva vnitra v souvislosti se zrušením Standardu informačních systémů veřejné správy pro transkripci neběžných latinských znaků do znaků podle kódové tabulky ISO Latin 2 (dále „Standard ISVS“), zákonem č. 81/2006 Sb., kterým byl novelizován zákon o informačních systémech. Ve Standardu ISVS vydaném v roce 2001 tehdejší Úřadem pro veřejné informační systémy³⁶⁾ byla „*Transkripce jmen a názvů z jazyků užívajících cyrilice*“ zařazena v I. oddíle přílohy B, nazvané „*Doporučená pravidla přepisu slov z cizích jazyků do češtiny*“. Příloha B měla informativní charakter a vedle pravidel přepisu cyrilice obsahovala také doporučená pravidla „*Transkripce z jazyků užívajících znakového písma nebo abecedy*“ (II. oddíl)³⁷⁾ a „*Transkripce jmen a názvů z některých jazyků užívajících latinky*“ (III. oddíl)³⁸⁾.

Cizozemské veřejné listiny, které jsou podkladem pro zápisy v matriční knize, se předkládají s úředním překladem do českého jazyka. V praxi to znamená povinnost soudního překladatele řídit se při překladu veřejných listin psaných cyrilicí transkripčními tabulkami z přílohy č. 2 nařízení vlády č. 594/2006 Sb. Pravidla pro přepis z jazyků užívajících jiné druhy písma než latinku a cyrilicí nejsou právním předpisem stanovena. Překladatelé těchto jazyků vycházejí zpravidla z doporučených pravidel přepisu obsažených v Pravidlech českého pravopisu. Pravidla českého pravopisu mají doporučující charakter. Jsou však přesto respektována, což je dáno tradicí a všeobecným konsenzem, nikoli obecně závazným právním předpisem.³⁹⁾ Právně závazné stanovení pravidel pro přepis znaků cyrilice je ve své podstatě nesystémové. Podobné tabulky, jaké jsou v příloze č. 2 nařízení vlády č. 594/2006 Sb., by ostatně bylo možné vytvořit i pro přepis jiných nelatinkových abeced (např. řecké).⁴⁰⁾

³²⁾ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 30. 3. 1993 ve věci C-168/9 (Christos Konstantinidis). ECLI:EU:C:1993:115.

³³⁾ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 25. 3. 1957, CELEX:11957E/TXT, čl. 52.

³⁴⁾ Rozsudek v pozn. č. 32, body 16 a 17.

³⁵⁾ Viz pozn. č. 25.

³⁶⁾ Věstník Úřadu pro veřejné informační systémy, roč. II, Praha 2001, částka 11.

³⁷⁾ Čínština, japonština, korejština.

³⁸⁾ Polština, lužická srbština, slovinština, rumunština, maďarština, vietnamština.

³⁹⁾ Srov. Ústav pro jazyk český AVČR. *Internetová jazyková příručka. Kodifikace a závaznost jazykových příruček* [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=892>>.

⁴⁰⁾ Vytvoření pravidel pro přepis znakového písma (např. čínského), v němž každý znak představuje jedno slovo, resp. významovou jednotku, by bylo složitější a mělo by zřejmě podobu slovníku.

Někteří překladatelé se při transkripci jména mohou dopustit chyby nebo cizí jméno uvést v anglickém přepisu, jak si to přeje dotčená osoba, přestože je to v rozporu se zásadami českého přepisu. Má-li matriční úřad důvodné pochybnosti o správnosti úředního překladu, měl by vyzvat k předložení nového překladu.⁴¹⁾ Matriční úřad nemůže úřední překlad cizozemského matričního dokladu sám opravit.

Pochybení může vyjít najevo až po mnoha letech, když jméno transkribuje jiný překladatel. Jestliže osoba v důsledku pochybení překladatele nebo úřadu užívá nejméně 5 let své jméno v nesprávné podobě, avšak s tímto jménem se ztotožnila, může před kterýmkoli matričním úřadem prohlásit, že bude nadále užívat své jméno ve tvaru, v jakém je uvedeno v matričním dokladu, občanském průkazu nebo cestovním dokladu.⁴²⁾

Od transkripce a transliterace je třeba odlišit překlad jmen. Přeložitelná příjmení se nepřekládají. Tak jednoznačný závěr nelze učinit, pokud jde o překlad osobních jmen. Osobní jména mívají v různých jazycích své rozličné ekvivalenty. Zastavme se proto u otázky, zda je přípustné překládat osobní jména z cizozemských veřejných listin do češtiny. Právní předpisy tuto problematiku explicitně neřeší a nevyjadřují se k ní ani Pravidla českého pravopisu. V překladatelské praxi se však ustálil úzus osobní jména nepřekládat⁴³⁾ a v překladech cizozemských veřejných listin do češtiny je ponechávat v původní podobě⁴⁴⁾.

Českou podobu svého cizojazyčného osobního jména může český občan užívat na základě oznámení matričnímu úřadu.⁴⁵⁾ Dosavadní cizinec má po nabytí státního občanství České republiky možnost, nikoliv povinnost, užívat český ekvivalent svého osobního jména. Možnost užívat českou podobu svého cizojazyčného osobního jména platí jak v případě narození v zahraničí, resp. zápisu narození ve zvláštní matrice, tak i v případě, je-li již cizojazyčné osobní jméno zapsáno v tuzemské matrice.

⁴¹⁾ Srov. Ministerstvo vnitra České republiky. Občan a úřad. Občan na úřadě. 6. Matriky – matriční úřady. Metodika na úseku matrik. *Informace č. 12/2014. Uvádění jména/jmen a příjmení prohlasovatele na listině o nabytí státního občanství České republiky...* [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09MTE%3d>>. Tato ministerská metodika zmiňuje pouze případný rozpor úředního překladu s přílohou č. 2 nařízení vlády č. 594/2006 Sb.

⁴²⁾ Viz ustanovení § 58 odst. 5 zákona o matrikách. Toto ustanovení bylo do zákona včleněno zákonem č. 312/2013 Sb. v reakci na rozsudek ESLP *ve věci Daróczyová proti Maďarsku* ze dne 1. 7. 2008, č. stížnosti 44378/05. (ESLP rozhodoval o stížnosti ženy, jejíž příjmení bylo po uzavření manželství v roce 1950 zapsáno v podobě, která byla v rozporu s vnitrostátní právní úpravou. Následně jí byly na tuto nesprávnou podobu vydány doklady a teprve v roce 2005, po ztrátě občanského průkazu, jí byl vydán doklad na příjmení zapsané v souladu se zákonem. ESLP zvažoval, zda je takový postup dostatečně odůvodněn veřejným zájmem, a došel k závěru, že k omezení práva jednotlivce nejsou v tomto případě ospravedlnitelné a závažné důvody.) Možnost prohlášení se zprvu týkala pouze příjmení, až od 1. 1. 2024 se vztahuje i na osobní jméno.

⁴³⁾ Digitální knihovna Akademie věd ČR. Archiv časopisu Naše řeč. *K překládání osobních jmen*. Knappová M.: Naše řeč, ročník 1966 (1983), č. 4/1983, s. 169–173. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6399>>.

⁴⁴⁾ Např. John, Hans, Jean, Giovanni, Juan, ač existuje český ekvivalent Jan.

⁴⁵⁾ Viz § 63 zákona o matrikách.

Specifická situace existuje v jazykovém prostředí východoslovanských jazyků (ruštiny, ukrajinštiny a běloruštiny), kde je zvykem používat jména příslušníků druhého národa v podobě, která odpovídá jazyku uživatele jiného národa. Ukrajinská (a běloruská) jména jsou v ruských textech tradičně porušována, stejně tak ruská jména jsou v ukrajinských (a běloruských) textech psána v ukrajinské (běloruské) podobě.⁴⁶⁾ Děje se tak nejen v žurnalistice a v literatuře, ale i ve veřejné správě při vydávání veřejných listin. Svědčí o tom také judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

ESLP řešil v roce 2008 stížnost ukrajinského občana ruské národnosti, narozeného v roce 1974 v Bělorusku a žijícího na Krymu.⁴⁷⁾ Ukrajinské úřady uvedly osobní jméno a patronymum stěžovatele⁴⁸⁾ v jeho cestovním pase v ukrajinské podobě⁴⁹⁾ a tuto ukrajinskou verzi transliterovaly do latinky⁵⁰⁾. Stěžovatel by souhlasil s tím, aby jeho osobní jméno a patronymum bylo v cestovním pase transkribováno do ukrajinské cyrilice⁵¹⁾ a následně transliterováno do latinky⁵²⁾, a byla tak zachována co nejvěrněji výslovnost. ESLP neshledal porušení čl. 8 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod⁵³⁾. ESLP nevyslyšel námitky stěžovatele směřující proti „ukrajinizaci“ a přihlédl mimo jiné k specifické situaci jazykového prostředí východoslovanských jazyků. Ač stěžovatel namítal, že mu nejde o změnu osobního jména, ale o obnovení jeho původní podoby, ESLP dovedl, že se mohl patrně domáhat změny svého osobního jména podle vnitrostátní úpravy.

České matriční úřady se při zápisu matričních událostí ukrajinských občanů mohou setkat s veřejnými listinami psanými v ukrajinštině a v ruštině. Pokusme se odpovědět na otázku, jak postupovat při zápisu jména ukrajinského občana, které se ve veřejných listinách vyskytuje ve dvojí podobě. Nemusí to být ostatně jen problém ukrajinsko-ruský, podobná situace může nastat i při zápisu matričních událostí státních občanů dalších postsovětských republik, případně jiných zemí, které nemají instituci podobnou české zvláštní matrice.

Pomineme-li transkripci jména do latinky v cestovním pase a v dokladu o pobytu na území České republiky, může mít jméno ukrajinského občana další dvě podoby – ruskou ve dvojazyčném rusko-ukrajinském rodném listě, vydaném v době Svazu sovětských socialistických republik, a ukrajinskou v ukrajinském cestovním pase. Matriční úřad, který zapisuje jméno ukrajinského občana do matriční knihy, případně do informačního systému evidence obyvatel

⁴⁶⁾ Masarykova univerzita. Filosofická fakulta, Ústav slavistiky. Mgr. Stanislava Špačková. *Rusko-česká textová a jazyková ekvivalence propriálního lexika*. Disertační práce. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/en8dp/Disertace.pdf>>, s. 104 a násl.

⁴⁷⁾ Rozsudek ESLP ve věci *Bulgakov proti Ukrajině* ze dne 31. 3. 2008, č. stížnosti 59894/00.

⁴⁸⁾ Дмитрій Владімірович.

⁴⁹⁾ Дмитро Володимирович.

⁵⁰⁾ Dmytro Volodymyrovych.

⁵¹⁾ Дмитрій Владімірович.

⁵²⁾ Dmitriy Vladimirovich.

⁵³⁾ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednaná v Římě dne 4. 11. 1950, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Evropská úmluva o lidských právech“ nebo „Úmluva“), (čl. 8 – právo na respektování rodinného a soukromého života, čl. 14 – zákaz diskriminace).

jako související osobu českého občana a předává údaje o cizinci k zápisu do informačního systému cizinců Policií České republiky, může být na rozpacích, která verze jména, uvedená v předložených cizozemských veřejných listinách, je správná. Úvaha zapsat ruské jméno uvedené v rodném listě, resp. jeho transkribovanou podobu uvedenou soudním překladatelem pro ruštinu, vychází z letité české matriční praxe a má oporu v ustanovení zákona o matrikách o presumpci správnosti údajů v matričních dokladech oproti údajům v jiných veřejných listinách. V tomto případě je však třeba vzít v úvahu, že se jedná o cizího státního občana, a aplikovat přednostně zákon o mezinárodním právu soukromém, dle něhož se úprava jména fyzické osoby řídí právním řádem státu, jehož je občanem⁵⁴⁾. Matriční úřad proto zapíše do matriční knihy ukrajinské jméno, resp. jeho transkribovanou podobu uvedenou soudním překladatelem pro ukrajinštinu z ukrajinského cestovního pasu, případně z jiné veřejné listiny vydané ukrajinskými úřady. Pokud by ukrajinský občan chtěl, aby bylo v české matrice zapsáno jeho osobní jméno v ruské podobě, uvedené v jeho rodném listě, mohl by se patrně dovolat použití právního řádu České republiky.

V souvislosti s problematikou překladu osobních jmen je vhodné zmínit ustanovení zákona o matrikách, dle něhož se výpisy z (tuzemských) matričních knih, vedených v jiném než českém jazyce, vydávají v českém jazyce.⁵⁵⁾ Z následujícího ustanovení plyne, že se (oproti obecné jazykové zvyklosti) překládají i osobní jména. Na žádost fyzické osoby, které se zápis týká, může však být jméno, popřípadě jména, uvedeno v matričním dokladu podle původního zápisu, tj. v jiném než českém jazyce.⁵⁶⁾

V českém právním řádu je zakotveno právo příslušníka národnostní menšiny na užívání svého jména v jazyce národnostní menšiny.⁵⁷⁾ Na žádost občana České republiky jiné než české národnosti, jehož osobní jméno je v matriční knize zapsáno v českém (nebo jiném) jazyce, se jeho jméno uvede v matričním dokladu v jazyce jeho národnostní menšiny znaky přepsanými do podoby podle nařízení vlády č. 594/2006 Sb.⁵⁸⁾ Právo na užívání jména v jazyce národnostní

⁵⁴⁾ Viz § 29 odst. 3 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Ustanovení pokračuje větou: „Tato osoba se však může dovolat použití právního řádu státu, na jehož území má obvyklý pobyt.“

⁵⁵⁾ Viz § 26 odst. 1 zákona o matrikách.

⁵⁶⁾ Ustanovení § 26 odst. 2 zákona o matrikách. Matriční knihy na dnešním území České republiky byly v minulosti vedeny v němčině, případně v latině. Německému občanu, jehož narození je vedeno v německy psané matriční knize, tak matriční úřad vydá na jeho žádost rodný list, na němž uvede osobní jméno podle matričního zápisu, tj. např. Heinrich, a nikoliv Jindřich.

⁵⁷⁾ Pojmy „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“ vymezuje zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Práva příslušníků národnostních menšin byla v českém právním řádu upravena v návaznosti na Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/1998 Sb.). Podle čl. 11 odst. 1 této úmluvy má každý příslušník národnostní menšiny právo používat své příjmení (případně jméno po otci) a osobní jména v menšinovém jazyce a právo na jejich oficiální uznání způsobem určeným právním řádem.

⁵⁸⁾ Podrobněji viz § 26 odst. 3 a násl. zákona o matrikách. Česká občanka slovenské národnosti zapsána v české matrice narození jako Marie, má právo na vydání rodného listu, v němž se uvede její osobní jméno Mária. Česká občanka bulharské národnosti, zapsaná v matriční knize jako Marie, má právo na vydání matričního dokladu, na němž se uvede (latinkou) její osobní jméno Marija. Využití práva na užívání jména v jazyce národnostní menšiny by však mohlo být sporné v případě některých

menšiny se nevztahuje jen na příslušníky 14 národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky a jsou zastoupeny v Radě vlády pro národnostní menšiny.⁵⁹⁾ Je nerozhodné, ke které národnostní menšině se občan hlásí, zda jde o menšinu oficiálně uznanou, nebo o jinou národnostní menšinu.

Anglická nebo česká transkripce aneb „pasová“ nebo „matriční“ identita

Jak bylo zmíněno v úvodu, údaje o jménu cizince se v základním registru obyvatel zapisují v podobě uvedené latinkou v cestovním dokladu (anglická transkripce). Byl-li však cizinci vydán českým matričním úřadem matriční doklad, zapisují se v podobě uvedené v tomto matričním dokladu na základě úředního překladu (česká transkripce). Někdy se proto hovoří o „pasové“ a „matriční“ identitě. Rozdílné podoby předchozí „pasové“ a nově nabyté „matriční“ identity mohou způsobovat komplikace.

Podle zákona o matrikách má fyzická osoba, které byl vydán matriční doklad, povinnost užívat v úředním styku jméno, které je uvedeno v tomto matričním dokladu.⁶⁰⁾ Tato povinnost se tedy vztahuje i na cizince, kterému český matriční úřad vydal rodný list, oddací list nebo doklad o partnerství.

České úřady při své činnosti běžně vycházejí z údajů v základním registru obyvatel, v němž by jméno cizince, kterému byl vydán český matriční doklad, mělo být zapsáno v české transkripci. V hlavní části dokladu prokazujícího oprávnění k pobytu na území České republiky je však jméno cizince uvedeno v podobě, v jaké je má zapsáno latinkou v cestovním dokladu, tj. zpravidla v anglické transkripci. Podoba jména z matričního dokladu je vyznačena pouze formou záznamu.⁶¹⁾ Doklad o povolení k pobytu slouží primárně k identifikaci cizince před českými úřady. Uvedení jména cizince, které je povinen užívat v úředním styku, pouze formou ručního záznamu, tak může způsobovat problémy v jednoznačné a rychlé identifikaci. Například Ukrajinka, která se zde vdala a žije tu již řadu let, má v hlavní části průkazu k trvalému pobytu jiný tvar příjmení, než jaký má ve všech ostatních dokladech (řidičský průkaz, univerzitní diplom apod.) a jaké mají ve svých dokladech uvedeny její děti a její manžel. Upozornila na to veřejná ochránkyně práv v roce 2017.⁶²⁾ Návrh, aby se do hlavní části dokladu, jímž se cizinec běžně prokazuje, uváděly oba tvary jména a příjmení, tj. jak v anglické transkripci z cestovního dokladu cizince, tak i v české transkripci z českého matričního dokladu, nebyl dosud vyslyšen.

Zákon o matrikách ukládá úřadu uvést do poznámky matričního dokladu cizince tvar jeho jména uvedený latinkou v jeho cestovním dokladu.⁶³⁾ Matriční

vietnamských, portugalských nebo např. francouzských jmen (viz dále podrobněji v části „Problémy s přepisem jmen z latinky“).

⁵⁹⁾ Běloruská, bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská, ukrajinská a vietnamská národnostní menšina.

⁶⁰⁾ Viz § 61 zákona o matrikách, který se týká osobního jména, a § 68 zákona o matrikách, který se vztahuje k příjmení.

⁶¹⁾ Viz § 87u odst. 6 a § 117b odst. 1 zákona o pobytu cizinců.

⁶²⁾ *Připomínky veřejné ochránkyně práv ze dne 15. 9. 2017 k návrhu novely zákona o pobytu cizinců*, bod 30. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://eso.ochrance.cz/nalezene/edit/6036>>.

⁶³⁾ Ustanovení § 26 odst. 7 zákona o matrikách.

úřad by do poznámky měl uvést datum vydání a číslo cestovního dokladu, z něhož jméno přepisuje. Matriční doklad s uvedením jména jak v české transkripci, tak i (zpravidla) v anglické transkripci, může napomoci k omezení případných komplikací vyplývajících z rozdílné podoby jména téhož člověka.

Specifická situace nastává, zemře-li na území České republiky cizinec z nelatinkové země, kterému český matriční úřad dosud žádný matriční doklad nevydal. V takovém případě o nově nabyté „matriční“ identitě nelze hovořit. Do zákona o matrikách bylo proto s účinností od 1. 1. 2024 včleněno ustanovení, dle něhož se při zápisu úmrtí cizince, kterému matriční úřad dosud nevydal žádný matriční doklad, uvede jeho jméno ve tvaru uvedeném latinkou v jeho cestovním dokladu.⁶⁴ Matriční úřad nemusí k transkripci jména (uvedeného v cestovním dokladu cizince na prvním místě) do češtiny obstarávat soudního překladatele a na českém úmrtním listu uvede jméno zemřelého cizince pouze v (zpravidla) anglické transkripci.

U cizinců ze zemí, užívajících nelatinkové písmo, kteří mají na území České republiky povolen pobyt, se lze setkat s rozdílným přístupem k přepisu jejich jmen. Cizinci, kteří přijali příjmení českého manžela, preferují zpravidla přepis podle českých pravopisných zásad. Tato skupina cizinců bývá nespokojena s již zmíněnou úpravou v zákoně o pobytu cizinců, podle níž se v průkazu o povolení k pobytu uvede jméno podle tvaru uvedeného latinkou v cestovním dokladu.

Nutno však dodat, že jiná skupina cizinců preferuje přepis podle anglické mluvnice. Jsou to zpravidla cizinci, kteří se často pohybují i v jiných jazykových oblastech, nebo ti, kteří si na užívání jména ve tvaru uvedeném v pobytových dokladech vydaných českými orgány již zvykli, neboť na tuto podobu jména mají vedeny účty, uzavřené smlouvy apod. Pokud je jim vydán český matriční doklad (např. při uzavření manželství dvou cizinců na území České republiky), nechtějí užívat své jméno podle českých pravopisných zásad. Nemusí však jít vždy o cizince. Svě jméno nechtějí užívat podle českých pravopisných zásad i někteří „čerství“ státní občané České republiky, kterým český matriční doklad nebyl do této doby vydán, a po udělení českého státního občanství jej mají obdržet ze zvláštní matriky.

Tyto osoby (jak cizinci, kteří mají povolen trvalý pobyt podle zákona o pobytu cizinců nebo jim byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle zákona o azylu⁶⁵), tak „noví“ čeští státní občané) mohou žádat o povolení změny jména nebo příjmení do podoby, uvedené latinkou v jejich cizozemském cestovním dokladu, kterou byly zvyklé dosud užívat. Jménem a příjmením, která jsou po vydání českého matričního dokladu povinny v České republice v úředním styku užívat, jsou totiž pouze tvary uvedené v českém matričním dokladu na základě úředního překladu.

Příslušný matriční úřad při posouzení žádosti o změnu příjmení přihlédne ke konkrétním okolnostem případu a zváží, zda je pro vyhovění žádosti vážný

⁶⁴ Ustanovení § 21 odst. 4 zákona o matrikách.

⁶⁵ Viz § 72 odst. 5 zákona o matrikách.

důvod.⁶⁶⁾ Ve své podstatě však nejde o změnu příjmení, nýbrž jen o povolení užívat ho v anglickém přepise. Právní řád České republiky jinou možnost, jak dosáhnout užívání příjmení v anglickém či jiném přepise než cestou podání žádosti o povolení změny příjmení, nenabízí.⁶⁷⁾ Matriční úřad žádosti vyhoví, pokud žadatel ve správním řízení prokáže, že změna v užívání příjmení z anglické transkripce na českou s sebou v jeho případě přinese problémy.

Komplikovanější může být posouzení žádosti o povolení změny osobního jména. Povolit změnu osobního jména nelze, žádá-li osoba mužského pohlaví o změnu na osobní jméno ženské, nebo naopak, žádá-li o změnu osobního jména na jméno neexistující, zkomolené nebo na jméno, které má žijící sourozenec společných rodičů. Vzniknou-li pochybnosti o existenci osobního jména nebo jeho správné podobě, je žadatel povinen předložit matričnímu úřadu (podle aktuální právní úpravy účinné od 1. 1. 2024) odborné podklady od veřejné výzkumné instituce, jejímž předmětem je výzkum v oblasti jazykovědy, nebo znalecký posudek.⁶⁸⁾ V matriční praxi vznikaly pochybnosti zpravidla tehdy, jestliže požadované jméno nebylo obsaženo v publikaci „Jak se bude vaše dítě jmenovat?“⁶⁹⁾ Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 1. 2015 ovšem pouhé neuvedení jména v této odborné publikaci nelze považovat za dostačující k vyžadování znaleckého posudku.⁷⁰⁾

Žadatel, který po vydání českého matričního dokladu požaduje změnu svého osobního jména na podobu odpovídající anglické transkripci uvedené latinkou ve svém cestovním dokladu a nemůže hodnověrně doložit, že požadovaná forma jména se v anglofonní oblasti oficiálně používá, by měl matričnímu úřadu předložit odborné podklady od veřejné výzkumné instituce, jejímž předmětem je výzkum v oblasti jazykovědy, nebo znalecký posudek. Jazykovědkyně z Ústavu pro jazyk český k této problematice v roce 2021 napsala: „*Soudní znalec musí provést důkladnou rešerši v odborné literatuře a dohledat, že se požadovaný tvar jména (např. anglická transkripce ukrajinského rodného jména) používá jako oficiální a „pravopisně správná“ podoba jména, jinými slovy musí doložit, že se v angličtině transkribovaný tvar, který původně není anglický, ustálil. U některých jmen, zvl. ruských, to není takový problém, ale mnohá zachycena v dostupných zdrojích nejsou. Posudky vypracované na tyto požadované podoby jsou pak negativní, zápis není matrice z jazykového hlediska doporučen.*“⁷¹⁾

⁶⁶⁾ Viz § 72 odst. 2 zákona o matrikách.

⁶⁷⁾ Ustanovení § 70a zákona o matrikách, které umožňuje zapsat v matriční knize jméno v podobě podle práva a tradice jiného členského státu EU na základě prohlášení státního občana tohoto jiného členského státu EU, se netýká přepisu jmen z jiných jazyků ale víceslovných jmen. Tomuto ustanovení se podrobněji věnujeme v následující části článku.

⁶⁸⁾ Ustanovení § 72 odst. 3 zákona o matrikách.

⁶⁹⁾ KNAPPOVÁ, M.: *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* Praha, ACADEMIA 2015, ISBN 978-80-200-1888-5.

⁷⁰⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 1. 2015, čj. 4 As 155/2014–32, č. 3221/2015 Sb. NSS, <www.nssoud.cz>. Rozsudek se týká zápisu jména narozeného dítěte (§ 62 odst. 1 zákona o matrikách), k jeho závěrům by však matriční úřad měl přihlédnout i při posouzení žádosti o změnu jména (§ 72 odst. 3 zákona o matrikách), neboť díky obou ustanovení zákona o matrikách je prakticky totožná.

⁷¹⁾ Scientific Bulletin of Uzhhorod University Series «Pedagogy Social Work» November 2021, *Přepis (nejen) ukrajinských osobních jmen z cyrilice do latinky z hlediska českého zákona*. Dvořáková, Ž.

Podle zákona o matrikách není třeba předkládat úřední překlad cizozemské veřejné listiny, je-li její součástí vícejazyčný standardní formulář.⁷²⁾ Vícejazyčné standardní formuláře, které umožňují vyhnout se požadavkům na překlad, byly zavedeny v jedenácti oblastech⁷³⁾ nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/1191⁷⁴⁾. Ve formulářích vystavovaných k dokladům vydávaným státy Evropské unie, jejichž oficiální jazyk není v latině⁷⁵⁾, je přidán další řádek, který obsahuje přepis do latinky.⁷⁶⁾ První řádek obsahuje zápis v cyrilici nebo řeckém písmu, druhý řádek přepis do latinky.

Podle metodiky Ministerstva vnitra k standardním vícejazyčným formulářům matriční úřad při zápisu jména z řeckého písma vychází z přepisu do latinky uvedeného ve formuláři, protože nařízení vlády č. 594/2006 Sb. neřeší přepis z řeckého písma, zatímco při zápisu jména z cyrilice bude postupovat podle nařízení vlády.⁷⁷⁾ Metodický pokyn Ministerstva vnitra doporučuje matričním úřadům, aby v případě, že se přepis jména z řeckého písma do latinky na vícejazyčném formuláři bude lišit od přepisu jména v úředním překladu matričního dokladu, zapsaly tu podobu jména, ke které žadatel přiloží podepsané čestné prohlášení, že ji skutečně užívá. Doporučení Ministerstva vnitra je zavádějící. Kyperské a řecké úřady uvádějí na druhý řádek vícejazyčného formuláře přepis jména v anglické transkripci. Je-li přiložen vícejazyčný formulář, úřední překlad dokladu není nutno předkládat. Jméno zapsané na cizozemském dokladu a v připojeném vícejazyčném formuláři v řeckém písmu by mělo být pouze transkribováno podle českých pravopisných zásad, protože matriční knihy jsou vedeny a matriční doklady vydávány v českém jazyce.⁷⁸⁾ Doporučení Ministerstva vnitra znamená akceptaci „pasové“ identity i pro zápisy matričních událostí, avšak pouze v případě řeckého písma. Zjednodušeně řečeno, bulharská cyrilice by se tak ocitla v nerovném postavení ve vztahu k řeckému písmu.

[online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/356814703_Prepis_nejen_ukrajinskych_osobnich_jmen_z_cyrilice_do_latinky_z_hlediska_ceskeho_zakona_Transcription_of_not_only_Ukrainian_personal_names_from_Cyrillic_into_Latin_from_the_point_of_view_of_Czech_law>.

⁷²⁾ Viz § 57 odst. 1 zákona o matrikách.

⁷³⁾ Narození, Potvrzení o žití, Úmrtí, Manželství, Způsobilost k uzavření manželství, Rodinný stav, Registrované partnerství, Způsobilost k uzavření registrovaného partnerství, Status registrovaného partnerství, Bydliště nebo místo pobytu, Neexistence záznamu v rejstříku trestů členského státu, jehož je dotyčná osoba státním příslušníkem.

⁷⁴⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/1191, ze dne 6. 7. 2016, o podpoře volného pohybu občanů zjednodušením požadavků na předkládání některých veřejných listin v Evropské unii a o změně nařízení (EU) č. 1024/2012. CELEX:32016R119.

⁷⁵⁾ Bulharsko, Kypr, Řecko.

⁷⁶⁾ Formuláře jsou dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/35981/CS/public_documents_forms>.

⁷⁷⁾ Ministerstvo vnitra České republiky. Občan a úřad. Občan na úřadě. 6. Matriky – matriční úřady. Metodika na úseku matrik. *Informace č. 10/2021. O přepisu znaků abfabet a přepisu znaků z cyrilice z vícejazyčných standardních formulářů do českých matričních knih a matričních dokladů.* [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d.pdf>>.

⁷⁸⁾ Transkripci jména z řeckého písma do českého jazyka by měl provést soudní překladatel pro řecký jazyk. Transkripci jména z bulharské cyrilice z dokladu a vícejazyčného formuláře vydaných bulharským úřadem by měl provést soudní překladatel pro bulharský jazyk. Transkribovat z cyrilice by neměl samotný matriční úřad.

Problémy s přepisem jmen z latinky

Závazná pravidla pro přepis znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, byla před nařízením vlády č. 594/2006 Sb. stanovena Standardem ISVS. Tabulka přepisu znaků latinky v příloze č. 1 nařízení vlády č. 594/2006 Sb. je prakticky převzata z převodní tabulky „Znaky latinské abecedy podle ČSN ISO/IEC 6937 a jejich transkripce do kódovací tabulky ISO Latin 2“ v kapitole 5 Standardu ISVS.

V předmluvě ke Standardu ISVS bylo uvedeno, že řeší problém zápisu znaků latinské abecedy, které nejsou obsaženy v kódovací tabulce ISO Latin 2 a které nelze proto pomocí běžné výpočetní techniky zobrazit. Podle předmluvy je nutné provádět zápis vybraných znaků jejich náhradou za znaky souboru kódové tabulky ISO Latin 2 do doby, než bude možné technické řešení. Úvod Standardu ISVS dále uváděl, že převedení znaků latinské abecedy do soustavy znaků ISO Latin 2 lze provést několika způsoby. Nejčistší způsob z hlediska jazykovědného je přepis na základě výslovnosti znaku. Výslovnost téhož znaku se však může v jednotlivých jazycích lišit. Pro účely Standardu ISVS je toto řešení nepoužitelné. Dále bylo v úvodu Standardu ISVS uvedeno, že výsledná převodní tabulka je proto výsledkem mnoha kompromisů, a předpokládá se, že bude v co nejkratší době nahrazena technickým řešením. Při pohledu na tabulku v příloze č. 1 nařízení vlády č. 594/2006 Sb. lze však konstatovat, že fonetické hledisko ustoupilo hledisku grafickému.

Pomocí znakové sady ISO Latin 2 lze zapisovat texty v následujících zejména středo a východoevropských jazycích: bosenština, chorvatština, čeština, maďarština, polština, rumunština, srbština (psaná v latinské transkripci), srbochorvatština, slovenština, slovinština, hornolužičtina, dolnolužičtina; použitelná je tato znaková sada též pro angličtinu, němčinu a finštinu.⁷⁹⁾ Pomocí znakové sady ISO Latin 2 nelze zapsat některé znaky, které se vyskytují např. ve francouzštině, italštině, portugalské, dánštině, norštině, švédštině, islandštině, turečtině či vietnamštině. Nařízení vlády č. 594/2006 Sb. způsobuje nerovný přístup k přepisování jmen, a to i v rámci jazyků užívaných členskými státy Evropské unie. V informačních systémech veřejné správy České republiky tak nelze pravopisně správně zapsat např. portugalské osobní jméno *João* (Jan) nebo francouzské osobní jméno *Agnès* (Anežka). Avšak podle § 62 odst. 1 zákona o matrikách lze do matriční knihy zapsat jakékoliv existující osobní jméno, a to ve správné pravopisné podobě. Zapsat nelze osobní jména zkomolená.⁸⁰⁾

Nařízení vlády č. 594/2006 Sb. se jeví být „nekompatibilním“ i s dalšími ustanoveními českého právního řádu. Na rozdíl od ustanovení § 62 odst. 1 zákona o matrikách si však lze pomoci vysvětlením okolností a účelem, za nichž se tato ustanovení stala součástí právního řádu. Ustanovení § 70a zákona o matrikách umožňuje českému občanovi, který je současně státním občanem

⁷⁹⁾ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: ISO 8859-2* [online]. c2023 [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/ISO_8859-2>.

⁸⁰⁾ Po 1. 1. 2024, kdy nabyl účinnosti zákon č. 414/2023 Sb., kterým se mění zákon o matrikách, lze zapsat i jména domácká a zdrobnělá, ovšem ve správné pravopisné podobě.

jiného členského státu Evropské unie, učinit prohlášení, na jehož základě bude v matriční knize uvedeno jeho jméno v podobě, kterou mu umožňuje užívat právo a tradice tohoto jiného členského státu Evropské unie. Podle doslovné dikce tohoto ustanovení by bylo možné uvést v české matrice jméno například dle portugalského práva a tradice se znaky ã, ê nebo õ, které se v portugalštině běžně vyskytují. Výkladem lze však dovodit, že ustanovení § 70a se netýká podoby jména ve smyslu používání jednotlivých znaků (včetně diakritiky), nýbrž zapsání jména jako „celku“.⁸¹⁾ Ustanovení § 70a bylo do zákona o matrikách včleněno zákonem č. 312/2013 Sb. v reakci na rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci Garcia Avello⁸²⁾.

Obdobně nelze chápat doslovně ustanovení zákona o pobytu cizinců a zákona o základních registrech, která stanovují, že v pobytových dokladech, v informačním systému cizinců a v základním registru obyvatel se jména cizinců uvedou podle tvaru uvedeného latinkou v cestovním dokladu.⁸³⁾ Tato ustanovení zjevně míří na cestovní doklady ze zemí užívajících nelatinková písmata, v nichž jméno je uvedeno zpravidla též v anglické transkripci, která nemá diakritická znaménka.

Z výše zmíněného § 62 odst. 1 zákona o matrikách naproti tomu nelze dovodit, že by portugalské osobní jméno *João* a francouzské osobní jméno *Agnès* mohlo být v souladu s nařízením vlády č. 594/2006 Sb. zapsáno pravopisně nesprávně jako Joao a Agnes. Zákonodárce přitom na jiném místě zákona, které se rovněž týká zápisu osobních jmen ve správné pravopisné podobě, neopomněl na nařízení vlády č. 594/2006 Sb., byť nepřímou, odkázat⁸⁴⁾. Novela zákona o matrikách, která nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2024, tuto nesrovnalost neodstranila.

Ve veřejně dostupných zdrojích lze zaznamenat kritiku nařízení vlády č. 594/2006 Sb. z různých stran. Zástupce vietnamské národnostní menšiny informoval na jednání Rady vlády pro národnostní menšiny ve dnech 18. 6. 2021 a 18. 10. 2022 o nespokojenosti příslušníků této menšiny s přepisováním jejich jmen⁸⁵⁾ při vyřizování úředních dokladů a vyjádřil názor, že nařízení

⁸¹⁾ Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016, čj. 29 A 69/2014–74, č. 3534/2017 Sb. NSS, bod 70.

⁸²⁾ Rozsudek SDEU ze dne 2. 10. 2003 ve věci C148/02, ECLI:EU:C:2003:539. Španělskému státnímu občanu a belgické státní občance se v Belgii narodily děti, kterým úředník belgické matriky v souladu s belgickým právem uvedl na rodném listě jako jejich příjmení „Garcia Avello“ podle příjmení jejich otce. Na konzulárním oddělení Španělského velvyslanectví v Belgii bylo dětem zapsáno příjmení „Garcia Weber“. Podle zvyku zakotveného ve španělském právu je příjmení dětí manželů složeno z prvního příjmení jejich otce, za kterým následuje příjmení jejich matky. Žádost manželů o změnu příjmení dětí na „Garcia Weber“ belgické úřady zamítly. Podle rozsudku SDEU orgány státu pobytu mají vyhovět žádosti o změnu příjmení nezletilých dětí tak, aby odpovídala právu a tradici druhého členského státu, jehož jsou tyto děti také občany.

⁸³⁾ Viz § 87u odst. 6, § 117b odst. 1 a § 158 odst. 17 zákona o pobytu cizinců.

⁸⁴⁾ V ustanovení § 26 odst. 3, které bylo do zákona o matrikách doplněno zákonem č. 239/2008 Sb., se uvádí: „Na žádost občana, který je příslušníkem národnostní menšiny, jehož jméno, popřípadě jména, jsou v matriční knize zapsána v českém nebo v jiném než českém jazyce, uvede se jeho jméno, popřípadě jména, v matričním dokladu v jazyce národnostní menšiny znaky přepsanými do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.“

⁸⁵⁾ Vietnamština je tónový jazyk a používá u samohlásek řadu diakritických znamének pro označení

vlády č. 594/2016 Sb. se jeví být zastaralé.⁸⁶⁾ S ohledem na přepis islandských jmen považuje nařízení vlády č. 594/2006 Sb. za „poněkud zastaralé“ spolek Překladatelé severu.⁸⁷⁾

Nejautoritativnější kritiku přílohy č. 1 nařízení vlády č. 594/2006 Sb. představuje zřejmě rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016.⁸⁸⁾ Krajský soud přisvědčil žalobci, který se domáhal, aby zvláštní matrika zapsala do matričních knih manželství a narození jeho příjmení, příjmení jeho manželky a příjmení jeho syna s tildou nad písmenem a, tj. „ã“ v příjmení *Gião*. Inspirací pro rozhodnutí soudu, které je obsáhle odůvodněno, byla judikatura SDEU a ESLP. Značnou roli při rozhodování soudu však zřejmě sehrála také skutečnost, že příslušné matriční úřady v Portugalsku a v Polsku uvedly jména žalobce, jeho manželky a dětí v požadovaných formách, přestože „háček“ v žalobcově osobním jméně *Aleš* není vlastní ani jednomu z dotčených úředních jazyků a taktéž tilda v příjmení *Gião* byla polskými úřady zapsána, ačkoliv není polštině vlastní.⁸⁹⁾

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016 se týká jen zápisů do matričních knih a matričních dokladů. Matriční knihy jsou psané ručně a vystavení matričních dokladů se znakem „ã“ je technicky možné, neboť software pro vedení matričních knih pomocí výpočetní techniky a pro vydávání matričních dokladů umožňuje zvláštní matrice vložení požadovaného symbolu. Značné problémy mohly nastat až při zápisu znaku „ã“ do agendového informačního systému evidence obyvatel, základního registru obyvatel a při vydání občanského průkazu a cestovního dokladu České republiky. Tyto informační systémy zápis znaku „ã“ dosud patrně neumožňují.⁹⁰⁾

Závěr

Jméno je ústavně chráněno čl. 10 Listiny základních práv a svobod, dle něhož „[k]aždý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“. Základní práva a svobody, tedy i ochrana jména, se podle čl. 3 Listiny základních práv a svobod: „zaručují všem bez rozdílu...příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině...“.

tónů. Některé samohlásky s diakritickými znaménky nejsou v příloze č. 1 nařízení vlády č. 594/2006 Sb. ani obsaženy.

⁸⁶⁾ Vláda České republiky. Pracovní a poradní orgány. Rada vlády pro národnostní menšiny. Jednání rady. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=509>>.

⁸⁷⁾ Překladatelé severu. Islandská a staroseverská vlastní jména v českých překladech. Shrnutí diskuse Překladatelů Severu z 18. 10. 2022. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://prekladateleseveru.cz/islandska-a-staroseverska-vlastni-jmena-v-ceskych-prekladech/>>.

⁸⁸⁾ Viz rozsudek v pozn. č. 81.

⁸⁹⁾ Viz rozsudek v pozn. č. 81, bod 55.

⁹⁰⁾ Zástupci Ministerstva vnitra na pracovní poradě krajských úřadů, magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně a Magistrátu hlavního města Prahy konané v květnu 2017 a věnované matriční agendě sdělili, že zavedení úplné znakové sady UNICODE do informačních systémů veřejné správy a s tím související novelizace nařízení č. 594/2006 Sb. jsou reálné v horizontu dvou let (2018–2019)! Viz Jihomoravský kraj. Archivní web. Domácí stránka. Krajský úřad. Metodické listy odborů krajského úřadu, Odbor správní a Krajský živnostenský úřad. Agenda matrik. *Zápisy z metodických porad MV a krajských úřadů. Zápis Benešov 2017*. s. 14. [online] [citováno 15. 11. 2024]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=351281 & TypeID=2 pdf>>.

V databázi rozhodnutí Ústavního soudu České republiky jsem nenalezl rozhodnutí, které by se meritorně zabývalo ochranou jména v souvislosti s přepisem z cizozemské veřejné listiny.⁹¹⁾

Kauzy týkající se zápisu jmen ve veřejných listinách lze nalézt v rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva a Evropského soudního dvora, resp. později Soudního dvora Evropské unie.

Jméno osoby se jako prostředek osobní identifikace a příslušnosti k rodině týká podle judikatury ESLP jejího soukromého a rodinného života.⁹²⁾ Spory o podobu zápisu jmen fyzických osob proto spadají do působnosti článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech, který stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a je to v demokratické společnosti nezbytné v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti nebo hospodářského blahobytu země, pro předcházení nepokojům a zločinnosti, pro ochranu zdraví nebo morálky nebo pro ochranu práv a svobod jiných.“

Úmluva je součástí ústavního pořádku a relevance rozhodnutí ESLP dosahuje v českém právu ústavněprávní kvality.⁹³⁾

Podle SDEU je jméno a příjmení osoby základním prvkem její totožnosti a jejího soukromého života, jehož ochrana je zakotvena v článku 7 Listiny základních práv Evropské unie⁹⁴⁾.⁹⁵⁾

Ve sporech týkajících se užívání jmen bývá namítáno porušení čl. 14 Evropské úmluvy o lidských právech, čl. 21 Listiny základních práv Evropské unie a čl. 18 Smlouvy o fungování Evropské unie⁹⁶⁾ (diskriminace z důvodu příslušnosti k národnostní menšině nebo na základě státní příslušnosti) a rovněž porušení čl. 21 SFEU (svoboda pohybu a pobytu).

⁹¹⁾ Problematiky, která je předmětem příspěvku, se nejbližší dotýká nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. IV. ÚS 1463/09. [https://nalus.usoud.cz/Stěžovatelé_namítali_nicotnost_rozhodnutí_Ministerstva_vnitra_o_neudělení_státního_občanství_České_republiky_z_toho_důvodu_že_jejich_jména_byla_vedena_v_české_transkripci_\(z_matričních_dokladů_v_ruštině\)_a_nikoliv_v_podobě_vedené_v_povolení_k_pobytu_a_v_dalších_osobních_dokladech_vydaných_jim_v_České_republice._Správní_soudy_a_Ústavní_soud_proto_neposuzovaly_ která_podoba_jména_je_správná_ale_tvrzenou_nicotnost_správních_rozhodnutí._Podle_Ústavního_soudu_skutečnost_že_správní_orgány_vedly_ve_svých_rozhodnutích_jména_stěžovatelů_v_české_transkripci_neznačí_nezákonně_přejmenování_stěžovatelů_a_nelze_z_ní_dovodit_nicotnost_rozhodnutí.](https://nalus.usoud.cz/Stěžovatelé_namítali_nicotnost_rozhodnutí_Ministerstva_vnitra_o_neudělení_státního_občanství_České_republiky_z_toho_důvodu_že_jejich_jména_byla_vedena_v_české_transkripci_(z_matričních_dokladů_v_ruštině)_a_nikoliv_v_podobě_vedené_v_povolení_k_pobytu_a_v_dalších_osobních_dokladech_vydaných_jim_v_České_republice._Správní_soudy_a_Ústavní_soud_proto_neposuzovaly_ která_podoba_jména_je_správná_ale_tvrzenou_nicotnost_správních_rozhodnutí._Podle_Ústavního_soudu_skutečnost_že_správní_orgány_vedly_ve_svých_rozhodnutích_jména_stěžovatelů_v_české_transkripci_neznačí_nezákonně_přejmenování_stěžovatelů_a_nelze_z_ní_dovodit_nicotnost_rozhodnutí.)

⁹²⁾ Tato úvaha se objevila poprvé v rozsudku ESLP ze dne 22. 2. 1994 ve věci *Burghartz proti Švýcarsku*, č. stížnosti 16213/90, bod 24. Z pozdějších rozsudků ESLP, které se týkají jmen, pak např. v rozsudku ze dne 2. 2. 2010 ve věci *Taşkın a ostatní proti Turecku*, č. stížnosti 30206/04 a další, bod 45.

⁹³⁾ Viz nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 310/05 (N 211/43 SbNU 357) a usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 26/11, bod 21.

⁹⁴⁾ Listina základních práv Evropské unie ze dne 12. 12. 2007, CELEX: 12016P/TXT.

⁹⁵⁾ Rozsudek SDEU ze dne 2. 6. 2016 ve věci C-438/14 (*Bogendorff*), ECLI:EU:C:2016:401, bod 35.

⁹⁶⁾ Smlouva o fungování Evropské unie, konsolidované znění, CELEX:12012E/TXT (dále jen „SFEU“).

V judikatuře ESLP a SDEU se zaměříme především na kauzy, které se týkají odlišné podoby jména téže osoby ve veřejných listinách vydaných různými státy, kdy odlišná podoba je odrazem rozdílných pravopisných zásad úředních jazyků. Ponechme stranou kauzy, v nichž odlišná podoba vyplývá z rozdílných pravidel tvorby jmen jako celku, nikoliv z rozdílů v pravopise.⁹⁷⁾

V kauze *Mentzen alias Mencena* proti Lotyšsku občanka Lotyšska nesouhlasila s tím, že po sňatku s občanem Německa jí byl vydán pas znějící nikoli na požadovanou formu příjmení *Mentzen*, nýbrž na „polotyštěnou“ formu *Mencena*. ESLP konstatoval, že fonetický přepis a gramatické úpravy příjmení stěžovatelky provedené na úkor původního zápisu představují zásah do jejího práva na respektování soukromého a rodinného života.⁹⁸⁾ ESLP však nebyl přesvědčen, že nepřijemnosti způsobené stěžovatelce „polotyštěním“ jejího jména dosahují dostatečné závažnosti, aby představovaly nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života. ESLP přihlédl k tomu, že jazyková otázka je zmíněna v lotyšské ústavě a pravidla pro transkripci jmen cizího původu jsou stanovena ve zvláštním zákoně, akceptoval tvrzení lotyšské vlády o „legitimním cíli“ a dospěl k závěru, že namítaný zásah odpovídá alespoň jednomu z cílů uvedených v čl. 8 odst. 2 Úmluvy, a to „ochraně práv a svobod druhých“.⁹⁹⁾

SDEU rozhodoval spor, v němž litevská občanka polské národnosti a její manžel, polský občan, žádali, aby jejich jména byla zapsána v polské podobě, „*Małgorzata Runiewicz-Wardyn*“ a „*Łukasz Paweł Wardyn*“, protože litevské úřady zapsaly jméno žalobkyně v souladu s litevským pravopisem „*Malgozata Runevič-Vardyn*“ a jméno jejího manžela bez použití diakritických znamének „*Lukasz Pawel Wardyn*“. SDEU nevyloučil, že připojení příjmení manžela žalobkyně k jejímu rodnému příjmení v podobě, která neodpovídá jeho příjmení v zemi jeho původu (*Vardyn x Wardyn*), může způsobit této rodině obtíže. Naproti tomu SDEU nepovažoval za omezení svobod podle článku 21 SFEU neuvedení diakritických znamének v oddacím listě.¹⁰⁰⁾ SDEU připomenul, že Unie ctí národní identitu svých členských států, jejíž součástí je rovněž ochrana státního úředního jazyka. Legitimním cílem, který může odůvodnit omezení práv na volný pohyb a pobyt podle článku 21 SFEU, je podle SDEU ochrana státního úředního jazyka stanovením pravidel jeho grafického záznamu vnitrostátní právní úpravou.¹⁰¹⁾

⁹⁷⁾ Např. v pozn. č. 82 zmíněný rozsudek SDEU ze dne 2. 10. 2003, dále rozsudek SDEU ze dne 14. 10. 2008 ve věci C-353/06 (*Grunkin Paul*), ECLI:EU:C:2008:559, rozsudek ESLP ze dne 22. 2. 1994 v pozn. 92. ESLP a SDEU shledaly v těchto sporech porušení čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech a unijních právních předpisů. Odlišnosti tu byly způsobeny rozdílnými pravidly, dle nichž se tvoří příjmení dětí z příjmení rodičů a rozdílnými možnostmi změn příjmení při uzavření manželství a při povolení změny příjmení. V důsledku rozdílných pravidel v jednotlivých zemích došlo při přepisu příjmení z cizí veřejné listiny k podstatné změně a příjmení pak mělo zcela jinou podobu.

⁹⁸⁾ Rozsudek ESLP ve věci *Mentzen alias Mencena proti Lotyšsku* ze dne 7. 12. 2004, č. stížnosti 71074/01, s. 25 [en].

⁹⁹⁾ Rozsudek ESLP v pozn. č. 98, s. 26 a násl. [en].

¹⁰⁰⁾ Rozsudek SDEU ze dne 12. 5. 2011, C-391/09, ECLI:EU:C:2011:291, body 76 a násl.

¹⁰¹⁾ Rozsudek SDEU v pozn. č. 100, body 86 a 87. SDEU těmito úvahami podstatně upřesnil svoji dosavadní judikaturu, v níž žalobcům veskrze vyhověl (např. rozsudek ze dne 30. 3. 1993

Také ESLP akcentuje kulturní a historické tradice. Při poměrování práv chráněných Úmluvou na straně jedné a veřejným zájmem vyjádřeným v čl. 8 odst. 2 Úmluvy na straně druhé považuje ESLP ochranu státního jazyka členských států Rady Evropy za legitimní cíl. Jestliže se na něho z důvodu ochrany svých jmen nebo jmen svých dětí obrátili příslušníci národnostních menšin, ESLP neshledal porušení čl. 8 a čl. 14 Úmluvy.¹⁰²⁾ Ve všech těchto případech, které ESLP rozhodoval, je státní nebo úřední jazyk chráněn vnitrostátní právní úpravou.

Úvahy ESLP lze ilustrovat na kauze Taşkin a další proti Turecku. Stěžovatelé kurdské národnosti požadovali změnu svých jmen, aby obsahovala písmena „X“, „Q“ a „W“, která v turecké abecedě nejsou.¹⁰³⁾ ESLP vycházel z toho, že odmítnutí přepisu osobních jmen požadovaných stěžovateli písmeny, která nejsou v turecké abecedě, představovalo zásah do práva na respektování jejich soukromého života. Vzápětí ale uvedl, že takové zásahy neporušují Úmluvu, pokud jsou „stanoveny zákonem“, sledují jeden nebo více legitimních cílů podle čl. 8 odst. 2 a jsou „v demokratické společnosti nezbytné“ k dosažení takového cíle nebo cílů.¹⁰⁴⁾ ESLP neshledal, že fonetické problémy spočívající v zápisu kurdských osobních jmen stěžovatelů písmeny turecké abecedy mohou být větší než ty, s nimiž se setkává velký počet lidí v Evropě, kde jsou pohyby obyvatelstva mezi zeměmi a jazykovými oblastmi stále častější. ESLP poukázal na to, že většina smluvních států se rozhodla udělit jednomu nebo více jazykům status úředního nebo státního jazyka a začlenila je do své ústavy. Totéž platí i pro volbu národní abecedy. I v této kauze respektoval ESLP specifické historické a politické úvahy vnitrostátního zákonodárce k úpravě jazykové otázky a dospěl k závěru, že nepovolení zápisu osobních jmen stěžovatelů písmeny, která nejsou v turecké abecedě, mělo za cíl zabránit nepořádku a chránit práva druhých.¹⁰⁵⁾

Ve srovnání s právní úpravou v zemích, proti nimž směřovaly výše zmíněné stížnosti, resp. žaloby, se právní řád České republiky jeví být velmi liberální jen na první pohled. Podle zákona o matrikách lze do matriční knihy zapsat jakékoliv existující jméno, a to ve správné pravopisné podobě. Z technických důvodů však nemohou být některá cizí existující jména zapsána ve správné pravopisné podobě na dokladech totožnosti. Technické důvody lze podle rozsudku Krajského soudu

v pozn. č. 32). Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně v pozn. č. 81, bod 60.

¹⁰²⁾ Kromě rozsudku ze dne 31. 3. 2008 v pozn. č. 47, rozsudek ESLP ve věci *Baylac Ferrer et Suarez proti Francii* ze dne 25. 9. 2008, č. stížnosti 27977/04 (Stěžovatelé, francouzští občané, se rozhodli dát dítěti katalánské osobní jméno Martí. Francouzské úřady registrovaly dítě pod jménem Marti, neboť ve francouzském pravopise se písmeno „í“ nevyskytuje.), rozsudek ESLP ve věci *Taşkin a další proti Turecku* ze dne 2. 2. 2010, č. stížnosti 30206/04, 37038/04, 43681/04, 45376/04, 12881/05, 28697/05, 32797/05 a 45609/05.

¹⁰³⁾ Stěžovatelé poukazovali mimo jiné na to, že dětem s dvojnásobným státním občanstvím, narozeným např. v Německu, turecké úřady písmena „X“, „Q“ a „W“ v jejich jménech zapisují, rovněž tak obchodní produkty obsahují tato písmena. Rozsudek ESLP ze dne 2. 2. 2010 v pozn. č. 102, bod 34.

¹⁰⁴⁾ Rozsudek ESLP ze dne 2. 2. 2010 v pozn. č. 102, bod 50.

¹⁰⁵⁾ Rozsudek ESLP ze dne 2. 2. 2010 v pozn. č. 102, zejména body 57, 58, 70, 72, k tvrzenému porušení čl. 14 Úmluvy body 76 a násl.

v Brně ze dne 11. 10. 2016 jen stěží podřadit pod jeden z legitimních důvodů zásahu do soukromí dle čl. 8 odst. 2 Úmluvy¹⁰⁶⁾. Technické důvody mají také za následek nepřímou diskriminaci, protože neumožňují zapsat pravopisně správně jména vyskytující se jen v některých jazycích.¹⁰⁷⁾

V zemích, v nichž jsou zákonem stanovena pravidla grafického záznamu státního jazyka, jsou cizí jména přepisována jednotně ve všech případech a nedochází k rozdílnému zacházení.¹⁰⁸⁾ V českém jazykovém prostředí se naproti tomu cizí jména tradičně uvádějí tak, jak jsou psána latinkou v původním jazyce.¹⁰⁹⁾ Taková je v České republice i dlouholetá úřední praxe. Jen obtížně si lze proto představit závažné důvody, které by české zákonodárce mohly vést ke změně.

Technické řešení, které by nerovný přístup odstranilo,¹¹⁰⁾ má patrně své finanční limity. Otázkou je, zda nepříjemnosti způsobené zápisem jmen bez diakritických znamének mohou být natolik závažné, aby představovaly nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života. Z rozhodnutí ESLP i SDEU je patrné, že tyto soudy posuzují, zda namítané obtíže jsou skutečné a značné. Je málo pravděpodobné, že by neuvedení diakritických znamének vedlo samo o sobě k pochybnostem o totožnosti dotčené osoby a způsobilo jí značné obtíže. Jde spíše o zásahy v emocionální než praktické rovině. Při hledání spravedlivé rovnováhy mezi zájmy individuálními a veřejnými by tak mohlo převážít praktické hledisko.

Bylo by asi příliš odvážné tvrdit, že česká právní úprava přepisu jmen z cizích veřejných listin je s čl. 8 a 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a čl. 18 a 21 Smlouvy o fungování Evropské unie zcela v souladu. Mohly by ale zásahy do práv chráněných těmito články Úmluvy a SFEU, způsobené výše zmíněnými nedostatky a nesrovnalostmi, nabýt v praxi takové intenzity, aby evropské soudní instituce konstatovaly jejich porušení?

Shrnutí:

Článek upozorňuje na některé problémy spojené s přepisem jmen a příjmení z cizozemských veřejných listin do informačních systémů České republiky. V úvodu je popsán mechanismus zápisu a okolnosti, které určují, zda je jméno a příjmení z veřejné listiny psané nelatinkovým písmem zapsáno v anglické, nebo české transkripci. V další části je vysvětlen rozdíl mezi transliterací, transkripcí a překladem jmen. V této souvislosti je zmíněna specifická problematika východoslovanských jazyků. Dále článek pojednává o přepisech z latinky. Některá cizí jména a příjmení psaná latinkou nelze v České republice zapsat do dokladů totožnosti ve správné pravopisné podobě z technických důvodů.

¹⁰⁶⁾ Rozsudek Krajského soudu v Brně v pozn. č. 81, bod 39.

¹⁰⁷⁾ Srov. rozsudek v pozn. č. 81, bod 53.

¹⁰⁸⁾ Srov. např. argumentaci francouzské vlády v rozsudku ESLP ze dne 25. 9. 2008 v pozn. č. 102, s. 13 [fr].

¹⁰⁹⁾ Nevýhodou tohoto přístupu jsou problémy ve výslovnosti, protože fonetická hodnota znaků v jednotlivých jazycích je často rozdílná.

¹¹⁰⁾ Viz pozn. č. 90.

V závěru autor článku klade otázku, zda to může představovat porušení čl. 8 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

Klíčová slova: informační systémy, jméno, příjmení, transkripce, Úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

Transcription of foreign names into the information systems of the Czech Republic – summary:

The article draws attention to some problems associated with the transcription of names and surnames from foreign public documents into the information systems of the Czech Republic. The introduction describes the registration mechanism and the circumstances that determine whether a name and surname from a public document written in a non-Latin script is entered in English or Czech transcription. The next section explains the difference between transliteration, transcription and translation of names. In this context, the specific issue of East Slavic languages is mentioned. The article also discusses transliterations from Latin. Some foreign names and surnames written in Latin cannot be entered in the correct orthographic form on identity documents in the Czech Republic for technical reasons. In conclusion, the author of the article asks whether this may represent a violation of Articles 8 and 14 of the Convention for the Protection of Human Rights and Freedoms.

Keywords: information systems, name, surname, transcription, Convention for the Protection of Human Rights and Freedoms.